

Tillæg til »Vore Kirkegaard« Bind 15 Nr. 8

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Generalforsamling.

Fredag den 5. Oktober afholdt Foreningen for første Gang siden 1921 sin ordinære Generalforsamling i Aarhus. Til Dirigent valgtes af Forsamlingen Realskolebestyrer *Magnus Lund* (Svendborg). Formanden, Biskop *C. I. Scharling* redegjorde for Foreningens Historie og Drift samt gav en Oversigt over det fremtidige Arbejdsprogram, — Kassereren, Kirkegaardsinspektør *Hans Rønø* fremlagde de reviderede Regnskaber og Budgettet, og Redaktøren, Havearkitekt *Johannes Tholle* redegjorde for Redaktionsarbejdet. Der gaves Decharge for det aflagte, ligesom Budgettet vedtoges. Det vedtoges endvidere at forhøje Kontingentet til 6 Kr. for personlige Medl. i Danm., 8 Kr. for udenlandske, og Minimumskontingentet for Menighedsraad m. fl. sattes til 10 Kr. En af Deltagerne i Forsamlingen, Stenhuggermester *Billeschou* (Esbjerg) skænkede Foreningen 1000 Kr. til Hjælp til Agitationen, især til at søge Kommunerne om Medlemskab eller Tilskud. Ved Bestyrelsesvalget genvalgtes Biskop Scharling, fhv. Kirkegaardsinspektør *Rud. Rasmussen* og Inspektør *Jens Gravesen*, mens der nyvalgtes Kirkegaardsinspektør *V. Rud. Nielsen* (Horsens) og Stenhuggermester *Hansen Glem* (Roskilde). Som Suppleant til Bestyrelsen valgtes Stiftsfuldmægtig, cand. jur. *G. F. Jegsen* (Ribe). Til næste Aars Generalforsamling valgtes Odense Stift.

Efter Frokostpausen afholdtes ved Biskop Scharling en Andagt i Domkirken, hvorefter Kirkegaardsforst. *G. V. Walberg* (Malmø) og Havearkitekt *Johannes Tholle* talte ved et velbesøgt offentligt Møde. Aftenen tilbragtes i selskabeligt Samvær i Anledning af Foreningens 25 Aars Jubilæum, og blandt de inviterede Gæster saas Biskoppen over Aarhus Stift, Dr. *Skat Hoffmeyer* samt Stiftsprovst *Kaj Jensen*.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

- 14/6 (Næstved Tid.): Der anl. Urnegrave i Skælskør.
26/7 (Rosk. Soc. Dem.): Russisk Soldat begravet paa Fr.sund Kgd.
26/8 (Viborg Stifts Folkebl.): Engelsk Soldat begr. i Viborg.
27/7 (Holbæk Amtstid.): Mindestensafsl. paa R.A.F.-Grav i Holbæk.
29/7 (Politiken): Polske Soldater begr. i Aalborg.

- 28/8 (Aarhus Stiftst.): Planer til Aaby Kgd. færdige.
30/8 (stds.): Allieredes Flyvergrav i Aalestrup.
1/9 (Jydske Tid.): Flytning af de eng. Flyvergr. i Gram?
3/9 (Sorø Amtstid.): Mindestensafsl. for R. A. F.-Grave i Venslev.
3/9 (Vejle Soc. Dem.): Vejle Kgd.
4/9 (Sydfyns Soc. Dem.): Sv.borg Kgd.sbest. tilbagebet. Tilskud.
4/9 (Randers Amtstid.): 20,000 Kr. til Mindelund for Frihedsk. i Randers.
5/9 (Aarhus Stiftstid.): 9000 Kr. til Mindesm. paa Gravsted for de Omkomne v. Ekspl. 4/7 44.
5/9 (Kalundb. Folkebl.): Mindestensafsl. paa eng. Flyvergrav paa Sejerø Kgd.
7/9 (Kalundb. Folkebl.): Aarby Kgd. udvides.
7/9 (Kbh. Amts Avis): Gladsaxe Komm. bekoster Mindesm. for 3 Frihedskæmpere.
9/9 (Fyns Stiftst.): Monument for de faldne Allierede i Odense?
10/9 (Viborg Stifts Folkebl.): Areal til Ans Kgd. sikret for 2900 Kr.
10/9 (Vestkysten): Kirkegaardsgt. *Thomas Petersen* fra Herning ansat i Tønder.
12/9 (Politiken): Fællesgrav for de all. Flyvere?
12/9 (Vejle Amts Folkebl.): Kgd.s Træer.
13/9 (B. T.): 37 Politimænd i Fællesgr. paa Bispebjerg 19/9.
14/9 (Sønderjyden): Kredslægen har godk. Areal for Rinkenæs Kgd.s Ud. v.
15/9 (Ekstrabl.): Gravfreden i Mindelunden.
16/9 (Venstres Folkebl.): Arb. med Ud. af Haslev Kgd. har længe ligget stille paa Gr. af Sagsanlæg mellem Anlægsst. *H. Hansen* og Menighedsraadet.
16/9 (stds.): Skælskør Kgd. i fornyet Skikkelse.
18/9 (Ekstrabl.): Nedstyrkede Flyveres Gr. Medd. fra Udenrigsmin.
18/9 (Aarhus Amtstid.): Viby Kgd. udv. efter Kirkegaardsinsp. *Rud. Nielsens* Plan.
18/9 (B. T.): Ensartede allierede Krigergr. i Danm.
20/9 (Fr.borg Amts Avis): Kgd. i Tjæreby skal udvides.
23/9 (Aalborg Stiftst.): Lindholm Kgd. udvides betydeligt.
24/9 (Børsen): Mindefest ved de 300 Flyvergr. i Esbjerg.
26/9 (Faaborg Folketid.): V. Aaby Kgd. udvides.
28/9 (Demokraten): »Vore Kirkegaard«.
28/9 (Aarhus Stiftstid.): 25 Aars Arb. for Kirkegaardskultur.
30/9 (Børsen): Foren. f. Kirkegaardskultur.
1/10 (Kr. Dagbl.): Foren. f. Kirkegaardskultur.

- 4/10 (Sorø Amts Dagbl.): Kirkegaardskultur.
 4/10 (Viborg Stifts Folkebl.): Flyvere, der faldt ned i Laastrup.
 5/10 (Aarhus Stiftstid.): Arb. f. smukkere Kgd. beder om Støtte.
 5/10 (Demokraten): Kursus for Kirkegaardsgravere.
 5/10 (Morsø Folkebl.): Kirkegaardskultur.
 6/10 (Nationalt.): Foren. f. Kirkegaardskultur.
 6/10 (Fyns Tid.): Kirkegaardskulturen skal høynes.
 6/10 (Børsen): Kirkegaardskultur.
 7/10 (Kristel. Dagbl.): Byerne maa have Interesse for en smuk Kgd.
 7/10 (Ny Tid): Mindestensafsl. for 10 eng. Flyvere i Nørholm.
 8/10 (Sorø Amts Dagbl.): Mindestensafsl. for eng. Flyver i Skælskør.
 9/10 (Sorø Amts Dagbl.): Mindestensafsl. for eng. Flyvere paa Omø.
 12/10 (Land og Folk): Nye Folkelokaler til $\frac{1}{2}$ Mill. paa Kbh. Kgd.
 12/10 (Nordsjæll. Venstrebl.): Hillerød nye Kgd. diskuteret i Byraadet.
 16/10 (Kolding Folkebl.): Kgd. i Kolding under Kommunen?
 16/10 (Vejle Amts Folkebl.): Flygtningebegravelser sprænger Kgd.
 18/10 (Fyns Tid.): Odense faar i Dag en ny Kgd. Korsløkke Kgd. (Insp. *Raahauge Askegaard*).
 19/10 (Fyns Tid.): Korsløkke Kgd. indviet af Pastor *Westh*.
 21/10 (Berl. Tid.): Den faldne Flyver.
 22/10 (Silkeborg Avis): Skorup Kgd. skal udvides.
 25/10 (Middelf. Venstrebl.): Hvor længe skal den tyske Kgd. bevares? Hidtil begr. 125 i Middelf.
 26/10 (Næstved Tid.): Næstved nye Kgd.
 27/10 (Demokraten): Yderligere Udv. af Aarhus Vestre Kgd.
 30/10 (Randers Dagbl.): Udv. af Randers nordre Kgd. paabegyndes.
 3/11 (Ekstrabl.): Gravene i Ryvangen. Udformningen nu fastlagt (Prof. *Kai Gottlob*).
 5/11 (Bogense Avis): Bogense ny Kgd. indviet af Pastor Rasmussen (Insp. *Raahauge Askegaard*).
 7/11 (Holbæk Amts Soc. Dem.): Licitation over Udv. af Nr. Asmindrup Kgd. (Havearkitekt *Johannes Tholle*).
 11/11 (Ny Tid): De eng. Flyvergr. i Aalborg.
 12/11 (Nationalt.): 2 Minutters Stilhed.
 12/11 (Aalborg Stiftstid.): Mindestensafsl. paa eng. Flyvergrave i Vadum.
 12/11 (Skive Avjs): Skive ny Kgd. tages i Brug.
 13/11 (Løgstør Avis): Udv. af Vonsild Kgd.
 13/11 (Nordsj. Soc. Dem.): Fr.sund Kgd. skal udvides.
 21/11 (Aarhus Amtstid.): Udv. af Odder Kgd.

- 22/11 (Aarhus Stiftstid.): Frederikskirken mangler Kgd.
 29/11 (Randers Dagbl.): Mindesten paa Gl. Estrup Kgd. over engelske Flyvere.
 30/11 (Jydske Tid.): Mindesm. for eng. Flyvere i Gram.
 30/11 (Korsør Avis): Byplanen og Kgd. i Korsør.
 1/12 (Næstved Avis): Forligsmøde ang. Kgd.sagen i Haslev.
 4/12 (Randers Soc. Dem.): Gartner *Knud Hansen* er ansat som Graver i Grenaa fra $\frac{1}{2}$, 46.
 4/12 (Skive Avis): Aabent Brev om Skive Kgd.
 6/12 (Fyns Soc. Dem.): Udv. af Paarup Kgd. gik efter Licitation til Ingeniør *F. Honnens* i Odense for Kr. 12,746.
 7/12 (Herning Folkebl.): Der plantes Thuja langs Gangene paa Kølkær Kgd.
 8/12 (Ringsted Folketid.): Kapel paa Sorø ny Kgd?

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

- 11/9 (Glåmdalen): 6 Kgd. i Glåmdalen gøres vakrere.
 5/10 (Haugesunds Dagbl.): Tysvær Kgd. udvides.
 5/10 (Romsdala Budstikke): Kyrkjegardane. Kgd. må reguleres og istandsættes.
 6/10 (Hamar Stiftstid.): Udv. af Hamar Kgd.
 15/10 (Dagen): Udv. af Vikøy Kgd.
 19/10 (Buskerud Bl.): Blir der ny kgd. i Øvre Sandsvær?
 22/10 (Stavanger Aftenbl.): Bevilling til Urnlund ved Eiganes Kgd.
 24/11 (Grenmar): Porsgrund Kgd. skal udvides.
 24/11 (Adresseavisen): Udv. af Habstrin Kgd.

FRA SVENSKA KIRKEGAARDE

- 4/9 (Oscarshamn Tidn.): Ålem skall få vacker och värdig ny Kgd.
 5/9 (Morgon Tidn.): Skogskyrkgd. fyller 25 år.
 1/10 (Expressen): Kyrkogård nära flygfältet fare för flygningen.
 18/11 (Dagens Nyheter): Ingen vanheld av danska minnestenen (H.borg).
 24/11 (Morgon-Tidn.): Billigere Begr. i Stockholm.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Fortid og Nutid, XVI, Okt. 1945, Hefte 1—2: Om adelige Gravminder fra Senrenaissancens og Bruskarokkens Tid.

Gartner-Tidende Nr. 43: Foreningen for Kirkegaardskultur.

Landsbygraveren Nr. 9: Klokkeren og hans Klokke. Studierejsen til Fyn. 5 Aars Arbejde. Hver Kirke sit Flag. Hvorfor skal vi ikke have ensartet Ringning i Danm. Kirker? m. m. — Nr. 10: Kursuset i Bramminge. Kritik. — Nr. 11: Kursuset paa

Haslev Landbrugsskole. Efter endt Kursus. De nye Vejledninger. Mægtigt Landsbygraver-Stævne i Bramminge. Kursuset i Haslev. Kursus i Bramminge og Haslev m. m.

Menighedsr. Blad Nr. 10: Hvad Gavn kan man have af et Kort over Kirkegaarden?

Præsteforeningens Blad Nr. 42: Foreningen for Kirkegaardskultur 1920—45.

Stenhuggertidende Nr. 11: Foreningen for Kirkegaardskultur.

Ignis Nr. 9: Gudmundra krematorium är 10 år. Eldbeg. i Efterkrigstiden. Noget Nyt om Urnehaver i Danmark. — Nr. 10: Eldbeg. från rättsmedicinsk synspunkt. Hur kyrkans inställning till eldbeg. förändrats under 60 år. Skall man lägga Vægt paa Urnehaller? Eldbeg. och dikten. — Nr. 11: Luleå krematorium efter 15 års verksamhet. Eldbeg. betyder återgång till för lorade värden. Konst skall pryda krematorierna. Finalen till utstil. i Skellefteå. Afgiftsfria kremationer m. m. i Malmø. — Nr. 12: Danska eldbeg. f. årsmøte. Urnlunden i Amsberg. Stora Tuna. Sta. Katarina Kapellkrematorium i Halmstad 5 År. Nya Bestemm. f. eldbeg. i Finland. Våra Urnelunde (i Norge). Hollands eldbeg. rörelse under Okkupationstiden f. Maj 1940 m. m.

BOGANMELDELSER

Svend Hansen: Gravgaarde og Gravsteder. Udgivet af Foreningen for Kirkegaardsinspektører, -gravere og -gartnere i Danmark. 8°, 65 Sider. U. St. & A. Kr. 3,00.

Med Udgivelsen af denne lille Bog, der nærmest er tænkt som Haandbog, yder Foreningen sit Bidrag til en Forbedring af Kirkegaardens Indretning og Gravsteders Tilplantning.

Bogen er delt i 5 Afsnit, hvoraf det første omhandler Kirkegaardsanlæg, de 4 næste Anlægelse af Gravsteder paa 1, 2, 4 og 6 Lodder samt som Afslutning en Plantefortegnelse. Et stort Antal Skitser illustrerer Bogens Tendens. Det første Afsnit er afgjort det vægtigste. Forf. begynder med et uafsluttet Citat uden Kildeangivelse: »At samle Gravenes Mangfoldighed til een organisk Helhed« er det store Problem for den kirkegaardsprojekterende Arkitekt eller Gartner.

Med en Erkendelse af, at en Begravelsesplads med smukke Monumenter anbragt frit i Græsset med store, gamle Træer som den dekorative Baggrund er irrealisabel, da Publikum ikke vil opgive egne Ønsker til Fordel for Fællesskabet, nævnes det, at Kirkegaardens største Fejl er Mangel paa Orden. Kirkegaardene maa opdeles klart med Hovedveje, Biveje og Afdelingshække; men dette praktiske Krav til Kirkegaarden for-

flygtiges ved at stille vidtgaaende æstetiske Krav til Monumenter paa Gravstederne.

Afsnittene 2—5 vil formentlig blive stærkest benyttet. Den Ensartethed, Forf. har tilstræbt, kan være meget prisværdig; men Faren for, at hele Gravstedrækker vil blive fantasiløse, er nærliggende. Skitserne Side 20 og 21 begrundes en saadan Antagelse. Brugen af Brosten, Fliser, Klinker og Træplader giver imidlertid Mulighed for rig Variation i Anlægsform.

Bepantningsplanerne domineres af Bundplanter som *Cotula*, *Thymus*, *Hedera*, *Festuca* m. m., alle Plantearter, som erfaringsmæssigt kan være smukke det første Aar, men sjældent er det de følgende. Hvorfor anbefaler Forf. ikke en fugetæt Belægning med Fliser med Plantegrupperne uregelmæssigt skudt ind fra Siderne?

I forholdsvis mange Skitser er anvendt »fint Græs« eller »Græs« som Bunddække. At Forf. kun i 2 Tilfælde benytter Perlesten (Ærtesten) er forstaaeligt, men hvorfor ikke erstatte Bundplanterne i mange Tilfælde med Aarsdalegrus eller slet og ret gult Bakkegrus?

Til Gruppeplantninger foreslaas mange svagt-voksende Buskarter, en utvivlsom Vinding paa Bekostning af de desværre saa dominerende Rosenbede paa vor Tids Gravsteder.

I Plantefortegnelsen er forsøgt Opstilling af Plantearter, som er egnede til Sammenplantning. Adskillelsen mellem de enkelte Grupper er ikke fremtrædende, og Rækkefølgen virker derfor tilfældig. En alfabetisk Opstilling ordnet efter det første Plantenavn i hver Gruppe vilde have givet bedre Overblik. I Nomenklaturen er anvendt »det sidste Skrig«. Det virker vildledende, hvor den nu anvendte Betegnelse afviger væsentligt fra den hidtil benyttede. I en Overgangstid burde Synonym være anført i Parentes.

Teksten er skrevet i et letlæseligt Sprog, omend de anvendte Fremmedord ikke i alle Tilfælde synes begrundet. Skiftevis Brug af Ord som »Gravstedsfæster« (se Side 11) og »Gravsted-ejer« (S. 18) synes heller ikke velovervejet.

Skitserne er anskuelige og smukke (af *E. Seidelin*), men giver Læseren en umiddelbar Fejl-vurdering af Hækkenes Pladskrav, idet de overalt er tegnet med 15 cm's Bredde.

• Skitserne Side 30, 50 og 58 med Forslag til Bænke-, Vandings- og Cyklepladser virker meget tiltalende og bør mane til Efterfølgelse.

Den hele Bog er tilegnet Mindet om *G. N. Brandt*.

Aage Fich.

Johannes Tholle: Hvide og sorte Fugle. Et allegorisk Tidsbillede fra 1940. Trykt i 100 nummerede Eksemplarer. 8°, 16 S., Frbg. 1945.

En smukkere og mere dybtfølt Fredshilsen

kan ikke tænkes. Hvor stærkt mærker man ikke Forf.s Fædrelandssind, hans Kærlighed til vore nordiske Brødrelande og hans Afsky for de »sorte Fugle«, som fordunklede de hvide Svaners ryt-miske Vingeslag?

Gid Forf.s Tankegang og Ærbødighed for den nordiske Idé var mere udbredt.

Det er smuk og profetisk Prosa skrevet i 1940, da mange endnu ikke anede den Alvor, som Forf. allerede den Gang helt og fuldt var paa det rene med.

De Mennesker, som faar Loy til at læse dette lille Tidsbillede, bliver en Øplevelse rigere.

E. Qvist.

Ilmari Virkkala: Suomen hautausmaiden historia. 8°, 120 S., Werner Söderströms Forlag, Helsinki 1945.

Hvor er de dog imponerende, — ukuelige og virksomme, — Finnerne! — Her gaar vi og synes, at vi maa ha saa ondt af dem for alt, hvad de har maattet døje, idet man samtidig tænker sig, at for at betale Krigsskyld og bringe Økonomien paa Fode, har de ingen Tid til at dyrke andre Sysler end dem, der er Penge i. Og saa lægger de her paa Bordet en Bog om noget saa »produktivt« som Kirkegaardenes *Historie*.

Derefter ærgrer man sig lidt over, at Bogen er skrevet paa Finsk, saa at man kun nu og da kan stave og lægge sammen til, hvad der staar. Men naar dette er overstaaet, saa konstaterer man, at Bogen skildrer Kirkegaardene fra før de var til og kun var hedenske Grave, over de forskellige Faser fra Katolicismens viede Omraader og Protestantismens uhumske Kirkebegravelser til Kirkegaarden som de Dødes Have med Præg af saavel Urner som Soldatergravens hvide Kors, — med Sidespring om Folkesæd, Musikprogrammer, Mindesfester, folkelige Gravmæler og til nutidig religiøs eller af Hedenskab præget Sjøætro. Af Indledningen ses det tydeligt, at Forfatteren er vel bevandret i andre nordiske Landes Historie paa samme Omraade (han nævner bl. a. Lindegaarden i Ribe), og den afsluttende Literaturfortegnelse bekræfter dette. Forfatteren er fra flere Artikler om finske Kirkegaardsforhold velkendt af Læserne af »V. K.«, og man glædes over, at han er kommet saa vel fra de blodige Krigsaars Arbejde i Felten, at han har kunnet gøre dette Arbejde, i hvilket ikke mindst Forf.s Tegninger er interessante. I en Artikel vil han senere gengive noget af Teksten paa Svensk i »V. K.«.

Dansk Havekalender, red. af Eigil Kiær, udg. af Østifternes Haveselskab, Lommeformat, 176 S., Kbh. 1945.

Den udmærkede Lommekalender for Havefolk rummer nye Artikler med Kolonihaveplaner, Skemaer og hvor stor en Plads, Træer behøver,

hvor høje de bliver, til Kroketbaner o. m. a. nyttigt for de interesserede. Desværre er der ogsaa let kontrollable Fejl i saadanne Datoer som Grundlovsdagen; at Kalenderen er ulovlig, eftersom den ikke bærer Universitetets Stempel, bliver en Sag mellem Haveselskabet som Udgiver og det høje Universitet som Stempelafgifts Modtager. — Den anbefales paa det bedste.

RESOLUTIONER m. m.

Kirkeministeriets Cirkulære til Stiftsøvrighederne angaaende Tilskud til Kirkegaardsudvidelser, der er paakrævet som Følge af Begravelse af tyske Flygtninge. (20/9 45).

Efter stedfunden Forhandling med Arbejds- og Socialministeriet angaaende Tilskud i Tilfælde, hvor der er fremsat eller fremtidig fremsættes Krav om Begravelsesplads for tyske Flygtninge, har bemeldte Ministerium nu tiltraadt, at der efter Sagens Forelæggelse i hvert enkelt Tilfælde ydes økonomisk Støtte, hvor en Kirkegaardsudvidelse er aktuel, saafremt det kan dokumenteres, at Udvidelsen er begrundet i Flygtningebegravelser.

Idet Ministeriet herved anmoder Stiftsøvrigheden om at ville gøre Provstiudvalgene og Kirkebestyrelserne bekendt med foranstaaende, skal man meddele, at eventuelle Andragender om Tilskud til Kirkegaardsudvidelser i Henhold til foranstaaende vil være at indsende hertil ad sædvanlig tjenstlig Vej tillige med saa nøjagtig Beregning som muligt af de Ekstraudgifter, der maa antages at blive paaført Kirken, og nærmere Dokumentation for Paastanden om, at Udvidelsen af Kirkegaarden skyldes Flygtningebegravelser.

I saa Henseende vil det være nødvendigt, at der gives Oplysning om, hvilket Antal Begravelsespladser der er stillet til Raadighed for Flygtninge paa Kirkegaarden, hvor lang Tid det efter en Sandsynlighedsberegning under normale Forhold vilde have været, før en Udvidelse kunde antages paakrævet, hvorledes man har beregnet det Areal, der nu anses for nødvendigt til Kirkegaardsudvidelsen, jfr. Anordning af 10. September 1927 angaaende Kirkegaarde § 4, og specielt om man af Hensyn til fremtidige Flygtningebegravelser har ment det nødvendigt at beregne et ekstra Areal til Udvidelsen ud over det, der ellers under Hensyn til Sognets egen Befolkning kunde anses for tilstrækkeligt.

Saafermt Kirkeministeriet ikke allerede maatte have meddelt Godkendelse paa Kirkegaardens Udvidelse, maa selvfølgelig endvidere medfølge de Oplysninger, der ifølge fornævnte Anordning og sædvanlig Praksis ellers er nødvendig til Behandling af Sager angaaende Kirkegaardsudvidelser.